

Kaukolan tietä

Lähtöpaikkamme on tällä kertaa kunnantalo pitäjämme keskustassa. Jos seuraamme ensin tämän maantien vasenta puolta, niin runsaan puolen kilometrin kohdalla oli Rauhalan koulu, jossa toimi kaksi luokkaa: alakoulun I ja II luokat vuorovuosin ja toisessa päädyssä aina yläkoulun toinen luokka. Alakoulun opettaja Heilin Talvenheimo ja yläluokan puolella Hilma Jalava, molemmat 30-luvulla. Vahtimestarin pieni mökki oli mäen töyräällä aivan Lavolan pellon laidassa. Maantiestä erkani vasemmalle kapeampi tie, jonka varrella asui kunnan kättilö, myöhemmin saman talon omisti poliisi Armas Jantunen. Seuraava talo oli Tuomas Sepän.

Nämä talot sijaitsivat Tietävänjoen varrella. Sieltä kulki oikotie Pusalan mäelle.

Kunnan lainajyvästö eli makasiini oli aivan maantien laidassa ennen Karosen veljesten taloa. Vemmelmäkeä alaspäin mentäessä oli Raution Saaran mökki ennen Ukonkoskea. Fredrik Rautiohan omisti aikanaan luultavasti pitäjän ensimmäisen kuorma-auton, joka oli sellaista "kantti kertaa lippa" -mallia. Raution sa-

na oli rakennettu Ukonkosken yläpuolelle. Juuri niillä tienoilla tuli näkyviin vanhan kärrytien pohja, aikoinaan ainoa ylityspaikka ennen siltaa. Hevoset kahlasivat kärryineen matalan sorapohjaisen joen yli ja nousivat kanttorilan puolelta ylös rantaan. Tämä mainittu kärrytie yhtyi maantiehen samalla kohtaa kanttorilaan

menevän tien kanssa. Kahlauspaikan kohta ei kulkenut täysin suoraan Tietävänjoen poikki, vaan viistosti, jolloin veden vastus oli pienempi.

Ohitettuamme Ukonkosken komean sillan vie tie vasemmalle kanttorilaan Leinosille, josta pihan läpi jatkuen pienelle Henrik Niukkasen rantamökille. Palattuamme takaisin maantielle nähdään vasemmalla pappilan pellon kolkassa Limonaat-Aatin omistama vanha rakennusryhmä, myöhemmin Pulakan Aatin hallussa.

Vuosisadan alkupuolella siinä oli pidetty ns. poruhkan kauppaa.

Seuraava tienhaara johti Henttisen Matin ja Fritz Breden taloon. Pikkupappilassa eli puustellissa — Tähtienlinnassa — asui kirkkoherra Jorma Helasvuo perheineen. Kun isoisäni oli 30-luvun alussa muuraamassa savupiippua Tähtienlinnan katolla, oli hän ottanut pojanpoikansa mukaan. Juoksennessani edestakaisin vesikatolla varoitti Helasvuo huolekkaasti alhaalta: "Älähän, poika, putoa!"

Tähtienlinnan lähistöllä olivat Lehtosen Rikhardin, Kuisman Tuomaan ja Kiiski Juhon asumukset.

Kuljettaessa takaisin Kaukolan tielle oli ylitettävä vähäinen silta ja sitten nähtiin Nikin Väinön ja Helmin ryhdikäs talo. Saman mäen kyljessä oli Nikin Väinön äidin Riitan tupanen.

Nyt loppuivat vasemman tiepuolen talot ja edessä aukeni Tienristin mäki. Kääntyttyämme jonkin matkaa Siirlahteen vievää tietä oli ensimmäisenä Lallukan talo, jossa asui kaksi perhettä: Toivo Pelkosen ja Matti Teperin. Teperin lapsista muistan Mairena ja veljensä Teuvon, joka oli kirkonkylän kansakoulun parhaita hiihtäjiä. Sitten alkoi Hanskinmäki asumuksineen: Kopralaiset, Oskari Kiuru ja Matti Kokko. Pärssisen Tuomaan talon jälkeen käännytään takaisin tien toista laitaa. Sieltä ovat muistissani Sepän Antin ja Soikkelin Matin talot. Soikkelin pojista Matti ja Pentti ovat jääneet mieleen kansakoulutovereina.

Nyt nousemme ylös Tienristin mäkeä, ensimmäisenä vasemmalla oli Tapanaisen talo, jossa asuivat Saraston pojat Klaus ja Svante, molemmat koulutovereitamme. Tienristin jälkeen tien vasen puoli oli harvaan asuttua. Mikko Malaskan ja Asikaisten Vasulaisten jälkeen käännymme kohti kirkonkylää Kaukolan tien vasenta laitaa.

Ensimmäisenä erkani kärrytie Vuoksen rantaa päin, siellä olivat Väinö Käkösen ja Armas Kuisman talot. Pienen sillan ylitys vei Majasaareen, jota Tervosen perikunta asutti.

Tultuamme taas takaisin Kaukolan tielle oli edessämme Majurin Viljon kaunis maalaistalo ja Ruuskasen Helenan pieni mökki. Heikki Rakkolaisen pihapiiri sijaitsi syrjemmällä maantiestä, samoin Sipiläisen Arvon talo. Sipilän mäeltä näki kauas alas Vuokselle ja lähisaariin.

Tienristin alarinteessä sijaitsi Räisälän Osuuskaupan myymälä, siitä jonkin matkan päässä Tienristin Simon eli Pelkosen Simon talo.

Edelleen "Maantien Matin" eli Matti Rydbergin asumus ja Mennan Juhon talo. Pikku sillan jälkeen alkoi Ison Pappilan alue: ensin riihi, sitten rippikoulutupa, tilusten vuokraajan Kalkkisen asunto, parhaalla paikalla itse pappila koivukujan päässä.

Tällä alueella oli muitakin rakennuksia, joissa asui pappilan palkollisia, mm. "Jaakkopekko" eli Teperin Pekko Emmansa kanssa. Ison Pappilan pihamaalta aukeni kaunis Vuoksen maisema Ukonkosken alajuoksulle ja Hussaareen.

Ylitettyämme Ukonkosken tulemme silloisen postitoimiston luokse, jossa pitäjän postiasiat hoidettiin asiantuntevasti. Kosken kohina kuului voimakkaasti ja puistikossa lauloivat kesäisin satakielit ja muut linnut asiakkaiden iloksi. Postin ranta Ukonkoskessa oli monen kirkonkyläläisen kalastuspaikka. Kun kala nousi ylös koskea, niin lukuisat merrat viritettiin tuotteliaiksi pyydystysloukuiksi.

Jatkaessamme matkaa oli Vemmelmäen kohdalla vasemmalla puolella vähäisellä kummulla talo, joka tunnettiin punaisen tuvan nimellä. Siellä asui neljä perhettä, joilla kaikilla yhtä suuri asunto käsittäen eteistilan (sulanin) lisäksi yhden huoneen, jossa yksi ikkuna, leivinuuni ja hella. Ei viemäriä, vesi kannettiin isosta kaivosta, jonka hirsiseinät olivat parisen metriä kanttiinsa. Siinä sen ajan mukavuudet! Nämä neljä perhettä olivat: Adam Paavilainen, Helena-vaimo ja lapset Olavi, Vilho ja Meeri. Aulis Kuvaja, vaimo Iida ja poika Leo. Edelleen ns. "Hiekkapaavilaiset", räätäli Torikka vaimoineen ja poika Väinö, joka oli kuuro.

Punaisilta tuvilta johti suora tie rantaan. Siellä ns. sahatuvissa asui kolme perhettä: Taavetti Parkarinen Eeva-vaimoineen ja pojat Aarne, Väinö, Viljo, Vihtori, Matti, Veikko ja tytär Kerttu. Heillä oli tupa ja kamari asuntonaan. Talon toisessa päädyssä oli aikaisemmin asunut taitava läkkiseppä Nykänen vaimonsa kanssa — myöhemmin Puukan Heikki ja Helena tyttäriensä kanssa. Sahatupien kolmannessa asunnossa oli Pärssisen Toivo ja vaimo Hilda, perheen lapset Lauri, Terttu, Pentti ja Olli.

Nämä punaiset tuvat ja sahatuvat rantasaunoineen riippakoivujen katveessa olivat perua Ukonkosken alajuoksun varrella olleista sahatyöläisten asunnoista. Mainittu saha oli palanut, vain paksut puupaalut olivat jääneet pystyssä ilmoittamaan, missä tämä laitos oli aikoinaan sijainnut.

Sahan pellon jälkeen tultiinkin jo kirkonkylän kansakoululle, opettajien Emil Majalan ja Aino Ponkamon valtakuntaan.

Kirkon ja hautausmaa-alueiden viereltä saavutamme lähtökohdan — kunnantalon, jonka edessä kotiseutumatkajaat voisivat ilahtua, sillä taloa on yritetty hoitaa — ainakin ulkomaalilla.